

Arş. Gör. Ahmet KARA

Dicle Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü
Diyarbakır/TÜRKİYE
karaamet43@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1082-417X

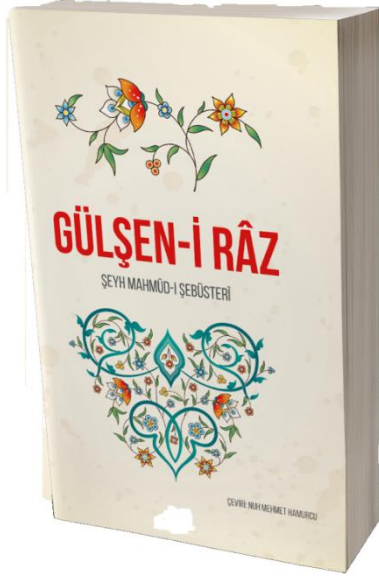
KİTAP TANITIMI-DEĞERLENDİRME

BOOK REVIEW

GÜLŞEN-İ RÂZ-ŞEYH MAHMÛD ŞEBÛSTERİ

(Yazar: Nuh Mehmet HAMURCU)

Yade Yayınları, Ankara 2017, 163 sayfa.

Nuh Mehmet Hamurcu tarafından tercüme edilip basıma hazırlanan ve bu yazıda tanıtmaya çalışacağımız *Gülşen-i Râz*'ın müellifi Mahmûd-ı Şebusterî'nin tam adı ve künyesi Şeyh Sa'düddîn Mahmûd b. Emînüddîn Abdülkerîm b. Yahyâ Şebusterî'dir. Tebriz'in kuzeybatısında bulunan Şebuster'de dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi kesin bilinmemekle beraber daha çok 1287/1288 tarihleri, ölüm tarihi olarak da 1318/1320 tarihleri gösterilmektedir. Eğitimini bu çevrede yetişmiş meşhur Şeyh Emînüddîn-i Tebrîzî ve Bahâeddîn Ya'kûb-ı Tebrîzî gibi âlim ve sûfîlerden almıştır. Fıkıhda Şâfi'î, itikatta Eş'ârî olan Şebusterî, Kübrevî neş'esine sahip bir sûfî, şâir ve düşünürdür.¹

Hem manzum hem de mensur eserlerinde genellikle tasavvuf, kelâm ve felsefe konuları üzerinde durmuştur. Şiirde uslûb ve ifâde olarak Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr (ö. 440/1049), Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 529-632/1193-1234 tarihleri arası) ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (ö. 672/1273) yolu üzere olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda fikir olarak da İbnü'l-Arabî'nin

¹Adnan Karaismailoğlu, "Şebusterî", DVİA, İstanbul, 2010, c. 38, s. 400-401.

etkisinde olduğu görülmektedir.² İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240) düşünce ve terminolojisini Farsça şiire dâhil eden muhakkik sûfilerden biri olarak kabul edilmektedir.³

Mahmûd-ı Şebusterî *Gülşen-i Râz* adlı eserini, devrin sûfi müelliflerinden Sühreverdî şeyhi Emîr Hüseyinî-yi Sâdât-ı Herevî'nin (Emîr Rükniiddîn Hüseyin b. Alîm b. Muhammed el-Gûrî) (ö.729/1329) kendisine sorduğu sorulara cevap olarak Şeyhi Bahâeddîn Ya'kûb-ı Tebrîzî'nin isteğiyle yazmıştır. Şebusterî, *Gülşen-i Râz*'da Emîr Hüseyin'in (ö.729/1329) sorularına cevaplar verirken *Fütûhâtü'l-Mekkiyye* ve *Füsûsu'l-Hikem*'deki dil ve üslûbu kullanmıştır.⁴ Nazarî-irfânî geleneği takip ederken felsefeye bakışı genellikle menfî olan Mahmûd-ı Şebusterî, İbn-i Sînâ (ö. 428/1037) başta olmak üzere Meşşâî filozofları değerlendirmede Gazzâlî (ö. 505/1111) ile aynı çizgide buluşur.⁵

Eserin içeriğini oluşturan sorular şu şekildedir:

- 1- Tefekkür (düşünceye) nedir?
- 2- Düşünülmesi gereken şey nedir? Neden düşünmek bazen ibadet addedilir de bazen günah olur?
- 3- 'Ben' kimim? Bana benden haber verir misin? Kendine sefer eylemekten maksat nedir?
- 4- Yolcu nasıl olmalıdır? Sâlik (Yola giden) kime denir? Ben kime 'bu kâmil insandır' diyebilirim?
- 5- Vahdetin sırrına vakıf olan kimdir? Ârifin bildiği nedir? Ma'rûf nedir?
- 6- Ârif ve ma'rûf Hakk'ın Zât-ı Pâk'inden ibaretse bu bir avuç toprak olan insanın sevdası nedir?
- 7- 'Ene'l-Hak-Ben Hakk'ım' diyen kimdir? Sence bu bir boş laf mıdır, yoksa bir mutlak sembol müdür?
- 8- Mahlûk için vasıl olmak nedir? Onun visal için seyir ve sülûku nasıl olmalıdır?
- 9- Mümkün için vâcibe nasıl olur? Yakınlık (kurb) ve uzaklık (bu'd) ne anlam ifade eder?
- 10- Sahili konuşan deniz hangi denizdir? O denizin dibinden ne tür inciler çıkar?

²Hamid Algar, "Golşan-e Râz", Encyclopedia Iranica, Newyork 2003, c.11, s.109.

³Adnan Karaismailoğlu, "Şebusterî", DVİA, c.38, s.400-401.

⁴Semsüddîn Muhammed Lâhîci, *Mefâtihu'l-İcaz*, s. 21.

⁵Karaismailoğlu, "Şebusterî", DVİA, c.38, s.400-401.

- 11- Kendi ‘Küll’ünden fazla görünen ‘Cüz’ hangisidir? O ‘Cüz’e varmanın yolu nedir?
- 12- Kadim ve muhdes birbirinden nasıl ayrı oldu da burası için âlem denirken öte taraf için Tanrı dendi?
- 13- Mana ehlinin göz (çeşm) ile dudağa (leb) işaret etmesi ne manaya gelir?
- 14- Şarap, ben ve sevgili denince ne kastedilir? Harabat ehli olmak ne manaya gelir ve harabatîlikten kasıt nedir?
- 15- Âlem-i İslâm’da (bu mahalde) put, zünnar ve tersâilik (Hristiyanlık) küfür diye bilinirken bunlardan bahsedilmesi niçindir, bunların ne manası vardır?⁶

Aruzun hezec bahrinde ve mesnevi nazım şekliyle yazılmış bu Farsça eserin yazma nüshalarındaki beyit sayısı 999 ile 1008 arasında değişmektedir. Vücûd, adem, hilkat, merâtib, a’yân-ı sâbite, ayniyyet ve gayriyyet, imkân, istidâd ve kâbiliyet, kaza ve kader, cevher ve araz, insan-ı kâmil vb. gibi İbnü’l-Arabî düşüncesinde önemli yer tutan kavramlar, onun kullanış maksadına uygun şekilde açıklanmıştır.⁷

Nuh Mehmet Hamurcu’nun hazırlamış olduğu bu eserde yazar beyitlerin genelde bir ders ve şevk-efzâ üslûbuyla ifade edilmesine rağmen zaman zaman şathiye denebilecek ifadeleri de bünyesinde taşıdığından, daha doğru bir ifadeyle başından sonuna dek beyit aralarına serpilmiş coşku ve vecdi okura verebilen bir niteliğe sahip olduğundan söz etmektedir. Metni yayına hazırlarken esas olanın mana olduğuna dikkat eden yazar daha önce eser üzerinde Abdülbâki Gölpınarlı ve Ahmed Avni Konuk’un şerhlerinden ayrıca Muammer Cengiz tarafından yapılmış olan çalışmadan istifade ettiğinden bahsetmiştir.

Kemiyetçe küçük ama keyfiyetçe çok değerli olan bu manzum eser, yazıldığından beri büyük ilgi görmüş, teknik ve estetik bakımdan da Şark klasikleri içinde müstesna bir yer edinmiştir.⁸ Yazıldığı tarihten itibaren yaygın ve haklı bir şöhret kazanan bu eser, vahdet-i vücûd düşüncesini anlatan ve mecazları tahlil eden müelliflerin Kur’ân, Hadîs ve Mesnevî’den sonra daima müracaat ettikleri bir ana kaynak olmuştur.⁹

⁶ Nur Mehmet Hamurcu, Gülşen-i Râz Şeyh Mahmûd Şebüsterî, Yade yay., 2017, Ankara

⁷H. Ahmet Sevgi, “Gülşen-i Râz”, DVİA, c.14, s. 254.

⁸Abdülbâki Gölpınarlı, Gülşen-i Râz, s. IV.

⁹Abdülbâki Gölpınarlı, Gülşen-i Râz, s. IX

Tercümenin Değerlendirilmesi

Yazar *Gülşen-i Râz*'ın çevirisini yaparken sade, şiirsel ve akıcı bir çeviri yapmaya gayret etmiştir. Manayı esas alarak metnin şiirselliğini koruyan ölçü ve kafiye uğraşı içinde bazı beyitlerde manayı bozmamak ve akıcılığı korumak için metinde geçen kelimeleri kullanmıştır. Metin 14'lü hece ölçüsüyle genellikle tam ve zengin kafiye ile yazılmıştır. Eserde ilk önce Farsça olarak beyitlerin asılları verilmiş daha sonra her beytin altına çevirileri eklenerek ve sayfaların sonuna şiirlerde geçen tasavvûfî kelimelerin ve terimlerin anlamları verilmiştir. Metin çevirisi genel olarak akıcı ve okuyucuyu metnin içine alacak şekilde güzel ve uyumludur. Eserin Farsça metnini başarılı bir şekilde Türkçeye aktaran Nuh Mehmet Hamurcu'yu takdir etmemek elde değildir

Aşağıdaki verilen örnekte eserin son kısmı, eser üzerinde yapılan çevirinin uyumunu ve şiirselliğini göstermektedir:

در ختم کتاب گوید

SON SÖZ

از آن گلشن گرفتم شمه ئی باز

نهادم نام او را گلشن راز

Bu gülşenden maksadım açmak esrârı biraz,
Ona bir ad vereyim olsun o Gülşen-i Râz.

در او راز دل گلها شکفته است

که تا اکنون کسی دیگر نگفته است

Bu gönül esrârında gönüller açtı çiçek,
Etmemişti başkası bir kelâm şimdiye dek.

زبان سوسن او جمله گویاست

عیون نرگس او جمله بیناست

Zambağın lisanıdır o sözlerin cümlesi,
Nergisin gözleridir o görenlerin hepsi.

تا مل کن به چشم دل یکایک
که تا بر خیزد از پیش تو این شک

Gönül gözüyle bunu inceleyiver tek tek,
Önünden kaldırılıp siliniversin bu şek.

بین منقول ومعقول و حقایق
مصنّفی کرده در علم دقائق

Menkûl¹⁰ ve ma‘kûl¹¹ ile hakîkate iyi bak,
Bu, ilm-i dakâikte kılındı pür-sâf ve pâk.

به چشم منکری منگر در او خوار
که گلها گردد اندر چشم تو خار

Beni hor görse bile etmesin kötü nazar,
Bu güller diken olup sonra gözüne batar.

نشان ناشناسی ناسپاسی است
شناسایی حق در حق شناسی است

Bu nişânı bilmeyen mutlak nankör biridir,
Hakk’ı bilenlerdir ki Hakk’ın bildikleridir.

غرض ز این جمله آن کز ما کند یاد
عزیزی گویدم رحمت بر او باد

Bu kelâmdan maksadım bizden dosta esinti,
O azîz benim için, dilesin Hak rahmeti.

به نام خویش کردم ختم و پایان
الهی عاقبت <محمود> گردان

Bizzat kendi adımla söze verdim nihayet,
Îlâhî bizler için âkibeti “mahmûd”¹² et.

¹⁰Menkûl: Aklî olmayıp mukaddes kitaplarla bildirilen, nas.

¹¹Ma‘kûl: Akla yatan, aklın kabul edebileceği.

¹²Mahmûd: Övülmüş, yüceltilmiş.

Kaynaklar

- Abdülbâki Gölpınarlı, Gülşen-i Râz Şerhi, MEB yayınları, İstanbul, 1972.
Adnan Karaismailoğlu, “Şebusterî”, DVİA, İstanbul, 2010.
Hamid Algar, “Golşan-e Râz”, EncylopediaIranica, Newyork 2003.
H. Ahmet Sevgi, “Gülşen-i Râz”, DVİA, İstanbul, 1996.
Şemsüddîn Muhammed Lâhîcî, Mefâtîhu'l-Îcaz fî Şerhi Gülşen-i Râz, Neşr:
Muhammed Rıza BerzgerHâliki- İffet Kerbâsî, Tahran 1992.